

דתניא: תכפוהו אבליו בזה אחר זה, ומשום כך הכביד שערו [שערו נעשה רב, והוא מכביד עליו], שהרי אבל אסור בתספורת — מיקל בתער [מותר לו לדלל במקצת את שערו בתער].

וכמו כן, למרות שאבל אסור לכבס בגדיו, מכל מקום אָבַל כזה, שתכפוהו אבליו, מכבס כסותו במים.

אמר רב חסדא: דווקא בתער, שהוא דרך שינוי [שהרי באופן הרגיל מספרים את השערות על ידי מספריים], התירו לו להקל שערו. אבל לא התירו לו להקל במספרים — כדרכו.

וכן מה שהתירו לו לכבס כסותו, היינו דווקא במים. ולא בנתר⁽⁷⁹⁶⁾, ולא בחול, שדרך לכבס בהם, לפי שהם מלבנים את הכביסה ביותר.

אמר רבא: אָבַל מותר לרחוץ בצונן כל שבעה, מידי דהוה אבשרא וחמרא [כפי שהוא מותר בבשר ויין], שתענוג הם כצונן.

מיתיבי: אין הבוגרת [נערה שהביאה שתי יג-ב שערות⁽⁷⁹⁷⁾, שהן סימני גדלות] רשאה [רשאית]⁽⁷⁹⁸⁾ לנוול את עצמה בימי אָבַל

כי מה ששינינו בסוף הברייתא, שאף במנודה ואבל אתה מוצא את החילוקים שהוזכרו גבי תענית — **אשארא קאי** [מדובר על שאר הדברים שנשנו בברייתא]: נעילת הסנדל וסיכה⁽⁷⁹⁵⁾. שבדברים אלו, אף מנודה ואבל — דינם כמו בתענית צבור.

אבל מה ששינינו בברייתא, שאיסור רחיצה בחמין הוא דווקא בכל גופו, אבל פניו ידיו ורגליו מותר — מדובר דווקא בתענית צבור. אבל במנודה ואבל — גם פניו ידיו ורגליו אסור לרחוץ בחמין.

תא שמע, דאמר רבי אבא הכהן משום רבי יוסי הכהן: מעשה היה, ומתו בניו של רבי יוסי בן רבי חנינא, ורחץ בצונן כל שבעה.

הרי לנו שאבל מותר לרחוץ בצונן!

הגמרא דוחה את הראיה: **התם** [שם], במעשה של רבי יוסי בן רבי חנינא — **כשתכפוהו אבליו הוה** [שהיו ימי אבלותו זה אחר זה מיד], כי מתו שני בניו זה אחר זה. והיות והיו ימי אבלותו מרובים יותר מהרגיל, התירו לו לרחוץ בצונן אף בימי אבלותו.

וכפי שמצינו בברייתא, שאם תכפוהו אבליו, מקילים עליו:

795. כך כתב רש"י. אמנם לפנינו בברייתא לא הוזכרה סיכה.

796. הוא סוג אדמה או אבן שמכבסין בהם. רש"י.

797. כך כתב כאן רש"י. וכתב הרש"ש, שצריך למחוק זה מכאן, ולהציגו להלן, גבי "הא נערה", שהרי משהביאה שתי שערות, נערה היא

— ולא בוגרת! ורק ששה חודשים לאחר מכן נעשית בוגרת, כפי שכתב רש"י עצמו במסכת כתובות [תחילת פרק שלישי].

798. מרש"י משמע, שאכן אין לה רשות לעשות כן, אלא חייבת להתקשט, כדי שיקפצו עליה בני אדם לנושאה.

אבל התוספות כתבו, שאין הכוונה שאין לה רשות לנוול עצמה, אלא שאינה חייבת לעשות

אלא, הברייתא מדברת אביחול [על כיחול, שהוא הנחת כחול בעיניים] ועל פירכוס [סידור השיער]. שדברים אלו מותרים רק בבוגרת, הראויה להנשא, כדי שיקפצו עליה בני אדם.

מוסיפה ואומרת הגמרא: לימא מסייע ליה [שמא יש סיוע לדברי רבא] מהמימרא דלהלן:

דאמר רבי אבא חכהן משום רבי יוסי הכהן: מעשה ומתו בניו של רבי יוסי בר חנינא, ורחץ בצונן כל שבעה.

הרי לנו שאבל מותר לרחוץ בצונן!

אמרי: התם בשתכפוהו אבליו זה אחר זה.

דתניא: תכפוהו אבליו בזה אחר זה, הכביד שערו — מיקל בתער, ומכבס כסותו במים.

אמר רב חסדא: בתער — אבל לא במספרים, במים — ולא בנתר ולא בחול ולא באָהל [“אהל” הוא מין סבון, שרוחצים בו].

איכא דאמרי [יש אומרים], שכך אמר רבא: אבל אסור בצונן כל שבעה.

הפירוש השני, שמדובר שמת אביה, הקשה, למה בכלל נקט “אבל אביה”, היה לו לומר “ימי אבילה” סתם, ואז היה הכל בכלל, בין שמת אביה, בין שמת קרוב אחר שחייבת להתאבל עליו!

וכתב, שנראה לפרש ש”בימי אבל אביה” היינו שאביה אבל, ולא היא. וכגון שמת אביו או אמו או אחיו או אחותו, שמעיקר הדין אין הבת צריכה להתאבל עליהם, אלא שחכמים תקנו

אביה [שמת אביה והיא מתאבלת עליו⁽⁷⁹⁹⁾]. אלא עליה להתקשט, כדי שירצו בני אדם לשאתה לאשה.

משמע, הא נערה, שאינה ראויה עדיין להנשא — רשאה לנוול עצמה.

מאי לאו, האם מה שאמרנו שאין הבוגרת רשאה לנוול עצמה, ונערה רשאה, לא מדובר ברחיצה?

ובמאי, באיזה סוג רחיצה מדובר?

אילימא בחמין, וכי אפשר לומר שעל רחיצה כזו שנינו בברייתא שאין הבוגרת רשאה לנוול עצמה, אלא צריכה היא לרחוץ? והאמר [והרי אמר] רב חסדא: אָבֵל אסור אפילו להרשיט אצבעו בחמין!

אלא לאו — ודאי שמדובר ברחיצה בצונן!

ושנינו בברייתא, שדווקא בוגרת רוחצת. אבל נערה — אינה רוחצת אף בצונן. הרי לנו שאָבֵל אסור לרחוץ אף בצונן!

הגמרא דוחה את הראיה: לא. אין מדובר בברייתא ברחיצה. שהרי לא רק בוגרת מותרת לרחוץ בצונן, אלא גם נערה, וכל שאר אבלים, רשאים לרחוץ בצונן.

כן. ולעומת זאת נערה — חייבת לנוול עצמה. ומכל מקום, אם הבוגרת רוצה לנוול עצמה — רשאית לעשות כן. ועיין בגבורת ארי.

799. עוד פירש רש”י, דהיינו שאירע אבילות לאביה, כגון שמת בנו.

הקשה הגבורת ארי על פירוש זה, אם כן, למה נקט “אבל אביה”, הרי בן אביה — אחיה הוא, והרי זה אבל עצמה על אחיה! וגם על

אצבעו בחמין!

אלא לאו — ודאי שהברייתא מדברת על רחיצה בצונן. ודווקא לבוגרת הותר לרחוץ. משמע שלשאר אכלים — אסור לרחוץ אפילו בצונן, וכדברי רבא!

הגמרא דוחה את הראיה: לא. הברייתא אינה מדברת כלל על רחיצה, אלא אביחול ופירכוס, וכפי שנתבאר לעיל.

אמר רב חסדא, זאת אומרת [מדברי הברייתא⁽⁸⁰¹⁾], שנערה אכלה אסורה בכיחול ופרכוס, [משמע], שאבל אסור בתכבוסת [בכיכוס בגדיו] כל שבעה ימי אבלותו. כי אסור תכבוסת דומה לאיסור כיחול ופרכוס.

וחלכתא⁽⁸⁰²⁾: אבל אסור לרחוץ כל גופו, בין בחמין ובין בצונן, כל שבעה.

אבל לענין רחיצת פניו ורגליו, יש חילוק בין רחיצה בחמין לרחיצה בצונן:

שואלת הגמרא: מאי שנא [במה שונה] רחיצה בצונן מאכילת בשר ושתיית יין, שאבל מותר בהם?

ומבאר הגמרא: התם, מה שהוא אוכל בשר ושותה יין, אינו לשם הנאה, אלא לפכוחי פחדיה הוא דעביד [להעביר צער ודאגתו הוא עושה]⁽⁸⁰⁰⁾.

לימא מסייע ליה [האם אפשר לסייע לדברי רבא מהברייתא]: אין הבוגרת רשאה לנוול עצמה.

משמע, הא נערה — רשאה לנוול עצמה.

במאי [באיזה אופן מדובר]?

אילימא בחמין, וכי אפשר לומר על רחיצה בחמין שאין הבוגרת רשאה לנוול עצמה, אלא חייבת לרחוץ?

והאמר רב חסדא: אבל אסור אפילו להושיט

ועוד], למה דחק רש"י לפרש כך, ולא כפשוטו, שהראיה מאותה ברייתא? ועיין ברש"ש שהגיה בדברי הגמרא.

802. כתב הריטב"א במסקנת הסוגיא: "נמצינו למדין, ששלש מקומות הם, ודיניהם שלשה: דט' באב החמור, שהוא משום אבל דכל ישראל, אסור להושיט אפילו אצבעו בצונן, ואינו צריך לומר בחמין. מיהו, כל חייבי טבילות טובלין כדרכן, בין בט' באב, בין ביום הכפורים, ובלבד בטבילה בזמנה, שהיא מצוה.

ואבל שהוא אבילות דיחיד, קיל מיניה, דשרי בצונן מקצת הגוף.

ותענית צבור דקיל טפי, דלא היא אלא משום תענוג, שרי כל הגוף בצונן, ושרי בחמין מקצת גופו".

שכל המתאבלין עליו — מתאבלין עמו, כפי שמצינו במסכת מועד קטן [כ א]. ומוכח שם שאין זה אלא מפני כבוד האבל. ולכן נקט "אבל אביה", לרבותא, שאפילו אביה, שחייבת בכבודו יותר מן הכל, בכל זאת אין הבוגרת רשאה לנוול את עצמה. וכל שכן בימי אבל שאר קרובים, שאינה חייבת בכבודם, ודאי שאינה רשאה.

800. כדי שיאכל וישתה וישכח הצער. מה שאין כן הכא, משום תענוג היא הרחיצה, ולפיכך אסור. שיטה לבעל הצרורות.

801. כך פירש רש"י, שהראיה מברייתא זו. ולא מהברייתא דלעיל, ששנינו שאם תכפוהו אבולו — מותר לרחוץ ולספר וכו'. משמע שסתם אבל אסור. והקשו האחרונים [רבי עקיבא איגר

מזכירין את תפילת התענית?]

אדבריה [החשיבו, העלהו לגדולה] (805) **רב יהודה לרב יצחק בריה** [בנו], **ודרש רב יצחק: יחיד שקיבל עליו תענית, מתפלל תפילה של תענית.** דהיינו, תפילת "עננו".

והיכן, באיזה מקום בתפילת שמונה עשרה, **אומרה** [אומר את תפילת "עננו"] —

אומר את תפילת עננו עם ברכה בפני עצמה [כלומר, מסיים אותה בברכה, ברוך אתה ה' וכו'], **בין ברכת "גואל ישראל" — לברכת "רופא חולי עמו ישראל"** (806).

מתקיף לה רב יצחק: וכי תפילת תענית של

לרחוץ **בחמין** — **אסור** אפילו רק פניו ידיו ורגליו.

אבל לרחוץ **בצונן** את פניו ידיו ורגליו — **מותר.**

אבל לסוך את גופו בשמן, אפילו חלק כל שהוא מגופו — אסור (803).

ואם אינו סך כדי להתענג, אלא רק כדי לעבר את הזוהמא [להעביר ולסלק את הלכלוך] — **מותר** (804).

עתה חוזרת הגמרא לדון בענייני התענית.

צלותא דתעניתא, היכי מדכרינן [היאך

חושש, שמה לכלוך גרוע יותר מזוהמא. או שנאמר שרחיצה אינה תענוג כמו סיכה. והשמיעה לנו הגמרא גבי אבל, שהוא קל יותר, שאפילו לסוך מותר כדי להעביר זוהמא.

805. **היעב"ץ** כתב: שהעלוהו לגדולה ומינהו ראש ישיבה, ודרש רב יצחק. דוק ותשכח מילת אדבריה מורה על ענין מעלה וחשיבות. עיין שם.

806. הקשה הגבורת ארי, מלשון הגמרא "יחיד שקיבל עליו תענית", משמע שמדובר אפילו בקיבל עליו תענית יחיד, שאף הוא קובע ברכה לעצמו, בין גואל לרופא. אם כן תקשה מה ששנינו בברייתא בסמוך "אין בין יחיד לציבור, אלא שזה מתפלל י"ח, וזה י"ט", הרי לנו שאין היחיד קובע ברכה לעצמו!

וכתב, שבדוחק יש לומר, שהגמרא מתכוונת כאן ליחיד שקיבל עליו תענית ציבור. ואילו הברייתא מדברת ביחיד שקיבל עליו תענית יחיד. ובאמת כך כתב בספר **ההשלמה**, שמדובר ביחיד שקיבל עליו תענית ציבור. כי בתענית יחיד אין מי שסובר שאומר בין גואל לרופא,

803. הקשה הגבורת ארי, הרי הגמרא במסכת מועד קטן לומד שאבל אסור ברחיצה מהפסוק "ואל תסוכי שמן", ורחיצה בכלל סיכה. והיות וכך, שלמדים רחיצה מסיכה, כשם שסיכה אסורה בכל שהוא, אף רחיצה צריכה להיות אסורה בכל שהוא, ולמה פניו וידיו מותר?

ותירץ, שלמדים רחיצה מסיכה דווקא לענין רחיצה של חמין, שהוא של תענוג, ודומה לסיכה. אבל רחיצת צונן שאינה הנאה כל כך, אינה דומה כל כך לסיכה, ורק מרבנן גזרו אפילו על רחיצת צונן. והיות וכך, גזרו רק על רחיצת כל הגוף.

804. כתב הריטב"א, שכל שכן שמותר לסוך לרפואה, כגון שיש לו חטטין בראשו, שהרי אפילו בתשעה באב ויום הכפורים מותר באופן זה.

והגבורת ארי כתב, שבתשעה באב ויום הכפורים מותרים דווקא דברים אלו, שיש בהם צער. אבל דבר שהוא משום זוהמא בעלמא — לא. ואף ששנינו גבי יום הכפורים שאם היו ידיו מלוכלכות בטיט או בצואה, רוחץ כדרכו ואינו

תשע עשרה ברכות.

ועתה, עלינו לברר מאי [למה התכוונה הברייתא כשאמרה] "יחיד", ומאי "צבור"?

אילימא [אם נאמר] ש"יחיד" — היינו יחיד ממש, שמתפלל לבדו, ו"צבור" — היינו שליח צבור,

וכי הני [אלו], הברכות שמתפלל שליח צבור בתענית, רק תשע עשרה הן? והרי עשרין וארבע הוּו [הן], כפי שמצינו להלן [טו א], ששליח הצבור אומר בתענית עשרים וארבע ברכות!

אלא לאו — על כרחך צריך לומר, שהכי קאמר [שכך היא כוונת הברייתא]:

אין בין יחיד, דקבל עליו להתענות תענית יחיד, ליחיד שקבל עליו להתענות תענית צבור, אלא חילוק זה:

היחיד חשובה כל כך, עד שהוא קובע ומוסיף בתפילת שמונה עשרה ברכה לעצמו?!

אלא אמר רב יצחק: מזכיר את התענית בתוך ברכת "שמע קולנו", וחותר על כל הברכה, כולל תפילת התענית, בברכת "שומע תפלה"⁽⁸⁰⁷⁾. שאותה ברכה וחתימתה, משמע בין על התענית, ובין על כל תפילתו.

וכן אמר רב ששת: מזכירה ב"שומע תפלה"⁽⁸⁰⁸⁾.

מיתבי: אין חילוק בין תפילת יחיד לתפילת צבור בתענית, אלא בדבר אחד:

שה, היחיד, כולל את תפילת התענית בברכת "שומע תפילה", ומתפלל שמונה עשרה ברכות⁽⁸⁰⁹⁾, כמו בכל תפילה.

ואילו זה, צבור, אומר את תפילת התענית בברכה בפני עצמה. ואם כן, יוצא שמתפלל

808. הריטב"א מביא, שכתבו הגאונים, שהיושב בתענית חלום בשבת, אומר "עננו" אחר ססיים תפילותיו, קודם שאומר "יהיו לרצון". אבל הירושלמי אומר, שאומר "עננו" בעבודה. כי כל בקשה שהיא להבא, אומרה בעבודה. עיין שם שהאריך בזה.

809. אף שבאמת יש תשע עשרה ברכות בתפילת העמידה, מכל מקום מעיקרא היו שמונה עשרה, ורק ביבנה הוסיפו את ברכת "ולמלשינים", ולכן נקראת התפילה בכל מקום "שמונה עשרה". וכך הוא לשון הגמרא במסכת ברכות [כח ב]: הני תמני סרי, תשסרי הווין! אמר ר' לוי: ברכת הצדוקים ביבנה תיקנוה. תנו רבנן: שמעון הפיקולי הסדיר י"ח ברכות לפני רבן גמליאל על הסדר ביבנה. אמר להם רבן גמליאל לחכמים:

שהרי שנינו במסכת שבת [כד א]: ימים שאין בהם קרבן מוסף, כגון שני וחמישי של תענית ומעמדות, ערבית ושחרית ומנחה מתפלל י"ח, ואומר מעין המאורע בשומע תפילה. ועיין בשפת אמת.

807. כתב הרמ"א, שגם היחיד אומר: "ביום צום תעניתנו". וביאר המגן אברהם, שהטעם משום שמן הסתם יש עוד אחרים שמתענים.

וגבי תענית ציבור כתב העטרת זקנים בשם הב"ח, שיחיד שאינו מתענה יכול לומר "עננו". אבל לא יאמר "צום תעניתנו".

אבל בשו"ת שואל ומשיב [מהדו"ת סימן נ"ח] כתב, שיכול לומר "צום תעניתנו", שהרי אחרים מתענים. עיין שם.

בגמרא [טו א].

ותמהה הגמרא: ולא? וכי בשלש תעניות ראשונות אכן אין אומרים עשרים וארבע ברכות?

והא כברייטא, שהביאה חילוקים בין תעניות ראשונות לאמצעיות, ולא הביאה חילוק זה, שבראשונות אין אומרים עשרים וארבע ברכות, לשון "אין בין" קתני?

שכך שנינו כברייטא:

"אין בין שלש תעניות ראשונות לשלש אמצעיות, אלא חילוק זה: שבאלו, בתעניות ראשונות, מותרין בעשיית מלאכה. ובאלו, בתעניות אחרונות, אסורין בעשיית מלאכה"⁽⁸¹⁰⁾.

והטעם, משום שתעניות ראשונות קלות יותר.

ומשמעות הלשון "אין בין וכו'", שהיא לשון מיעוט, שדווקא חילוקים אלו יש בין

שזה שקבל עליו תענית יחיד — מתפלל שמונה עשרה ברכות.

וזו שקבל עליו תענית צבור — מתפלל תשע עשרה.

שמע מינה [מוכח מכך] שיחיד קובע תפילת תענית בברכה לעצמו!

ולא כדברי רב יצחק ורב ששת, שאמרו שיחיד קובעה בברכת "שומע תפילה".

הגמרא דוחה את הקושיה: לא. לעולם אימא לך [באמת אומר לך] שמה ששנינו כברייטא "צבור" — היינו שלח צבור.

ודקא קשיא לך [ומה שהיה קשה לך], היאך שנינו כברייטא ששלח צבור מתפלל תשע עשרה ברכות, והלא שלח צבור עשרין וארבע מצלי [מתפלל] —

אין זו קושיה. כי הברייטא מדברת בשלש תעניות ראשונות, דליכא [שאינן בהן] עשרים וארבע ברכות, וכפי שמצינו להלן

עוד חילוקים בין ראשונות לאמצעיות, שבאלו אוכלים מבעוד יום, ומותרים ברחיצה וסיכה וכו'!

וכתב הרש"ש לבאר על פי מה שמצינו בתוספתא: כל שאמרו אוכלין ושותין מבעוד יום, אסורין במלאכה ברחיצה וכו'. כל אלו שאמרו אוכלין ושותין משחשיכה, מותרין במלאכה ברחיצה וכו', הרי שהם תלויים זה בזה, ולכן לא הוזכרו כל חילוקים אלו, אלא אחד מהם. אמנם יש עוד חילוק ביניהם לענין אנשי משמר ואנשי בית אב, ואולי בפלוגתא לא מייר. עוד יש חילוק ביניהם לענין עוברות ומניקות להלן [יד א]. ואפשר שהואיל וגם בשבע לא היו מתענין, לא חשיב להו.

כלום יש אדם שיודע לתקן ברכת הצדוקים? עמד שמואל הקטן ותיקנה.

והקשה התוספות רי"ד, כיון ששמואל הקטן תיקנה, למה אין קוראין לתפילה "תפילת יט"? ותירץ שזהו על פי מה שמצינו כברייטא ובירושלמי שכולין את של דוד בברכת בונה ירושלים. ואם כן, גם אחרי תקנת יבנה נשאר י"ח ברכות.

והיעב"ץ כתב, שמכאן משמע שגם הברייטות נשנו בזמן קדום, קודם זמנו של רבן גמליאל, שבזמנו נתקנה ברכת המינים. שאם לא כן, הרי תשע עשרה ברכות הן בכל יום.

810. הקשו המפרשים, הרי שנינו לעיל [יב ב]

ראשונות לאמצעות — ולא יותר.

משמע, **הא לענין אמירת עשרים וארבע** (811) ברכות, אין חילוק בין ראשונות לאמצעות אלא זה וזה שוין?

הגמרא דוחה את הקושיה: אין הכלל כפי שסברנו, שכאשר התנא נוקט לשון "אין בין", כוונתו שרק אלו החילוקים בין תעניות ראשונות לאמצעות, ולא יותר.

אלא **תנא** [שנה] התנא חילוקים אלו — ושייר [והשאר] חילוקים אחרים. ולא שנה את החילוק שיש בין ראשונות לאמצעות לענין ברכות.

ומקשה הגמרא: הרי אין דרך התנא לשנות הכל, ולשייר רק דבר אחד. שאם כן, למה לא שנה התנא את הדבר ששייר, הרי לא היה עליו להאריך הרבה לשם כך.

אלא, אם משייר התנא, משייר לפחות שני דברים. שלא שנאם משום שרצה לקצר בלשונו.

ואם כן, **מאי שייר** [מה עוד שייר] התנא — **דהאי שייר** [ששייר את זה], את החילוק לענין ברכות?

ותו [ועוד קשה]: **והא לשון "אין בין" קתני!** (812) משמע שחזק מהחילוקים שהזכיר התנא, אין עוד כל חילוק בין ראשונות לאמצעות!

ומחמת קושיות אלו, נדחה תירוץ הגמרא.

מתרצת הגמרא תירוץ אחר: **אלא, תנא באיסורי קא מיירי** [התנא מדבר בענייני איסור. מה מותר ומה אסור בימי התענית]. אבל בענייני התפלות — **לא מיירי** [אינו מדבר].

ולכן התנא לא הזכיר את החילוק בין ראשונות לאמצעות גבי ברכות, כי זהו חילוק מענייני תפילה.

הגמרא מביאה עוד תירוץ לקושיה.

ואי בעית אימא [ואם תרצה, תאמר כך]: **באמצעייתא נמי לא מצלי** [גם בתעניות האמצעיות אינו מתפלל] **עשרים וארבע** ברכות. ולכן לא שנה התנא חילוק זה בין ראשונות לאמצעות.

ותמהה הגמרא: **ולא?** וכי באמצעות אין אומרים עשרים וארבע ברכות?!

והתניא [והרי שנינו בבבביתא]: **אין בין שלש תעניות שניות** [אמצעות] — **לשבע** תעניות אחרונות, **אלא** חילוק זה בלבד:

שבאלו, תעניות אחרונות, מתריעין ונועלין את החנויות.

משמע, **הא לכל שאר דבריהן** (813) — זה וזה [תעניות אמצעות ואחרונות] שוין. והרי בתעניות האחרונות ודאי שאומרים עשרים וארבע ברכות, מוכח שאף בתעניות

"ותו והא אין בין קתני". עיין שם טעמו.

813. כך הוא לשון הגמרא. אמנם בהגהות הרש"ש כתב שצריך לומר: הא לכ"ד. והיינו, עשרים וארבע ברכות. והמעתיק טעה וחשב שזה

811. כך פירש הרש"ש את ראשי התיבות "כ"ד", ולא כמי שפתר בטעות "לכל דבריהן".

812. כך היא הגירסא לפנינו. אבל הב"ח מחק מילים אלו, וכתב שאף מרש"י משמע שלא גרס

האמצעות אומרים אותן!

וכי **תימא הכי נמי** [שמא תאמר גם כאן] **שתנא** [ששנה] התנא חילוקים אלו, שמתריעין ונועלין את החנויות, ושייר את החילוק לענין ברכות,

והא לשון "אין בין" קתני, משמע שאין חילוק נוסף בין אמצעות לאחרונות!

ותמהה הגמרא: ותסברא [וכי אתה סובר] שכאשר נוקט התנא לשון "אין בין" — הכוונה היא שדוקא דברים אלו יש ביניהם, ולא יותר?

ד-א והא שייר [והרי שייר] התנא חילוק אחר, שבתעניות אחרונות מוציאין את התיבה [הארון שמניחין בו את ספרי התורה] לרחובה של עיר, ובאמצעות אין מוציאין!

הגמרא דוחה את התמיהה: באמת כאשר נוקט התנא לשון "אין בין", הכוונה היא בדוקא.

ואי משום ששייר התנא חילוק זה של הוצאת התיבה לרחובה של עיר — לאו שיורא הוא [אין זה נחשב שיור].

כי התנא, מילי דצינעא [דברים שעושים בצינעא], כמו התרעה, שהיא בבית הכנסת, וכן עשרים וארבע ברכות, שאומרין בבית הכנסת — קתני [שנה במשנה] (814).

אבל מילי דפרהסיא [דברים שנעשים

בגלוי, ברחובה של עיר], כגון הוצאת התיבה — לא קתני [לא שנה]. ולכן לא הזכיר התנא חילוק זה במשנתנו (815).

אמר רב אשי: מתניתין נמי דיקא [דבר זה, שאין חילוק בין אמצעות לאחרונות לענין עשרים וארבע ברכות — מדויק גם ממשנתנו].

דקתני: מה אלו, תעניות האחרונות, יתירות על הראשונות —

אלא דבר זה: שבאלו, האחרונות, מתריעין ונועלין את החנויות.

משמע, אבל בכל שאר דבריהן, אף בענין עשרים וארבע ברכות — זה וזה שוין.

הרי לנו שבין בתעניות אמצעות, ובין באחרונות, מברכים עשרים וארבע ברכות.

וכי תימא שהבא נמי [גם כאן] תנא [שנה התנא] רק חלק מהדברים שבין אמצעות לאחרונות, ושייר חילוק זה שיש ביניהם, שבאמצעות אין אומרים עשרים וארבע ברכות,

והא "מה אלו יתירות וכו'" קתני, משמע שישנם רק חילוקים אלה, ולא אחרים!

ותמהה הגמרא: ותסברא שכאשר נוקט התנא לשון "מה אלו", המשמעות היא שמה שנקט התנא — בדוקא הוא?

ברחוב, כמבואר להלן. רש"ש.

ראשי תיבות, וכתב "לכל דבריהם".

815. עיין תוספות סוכה [נד ב, ד"ה אי משום]. ולכאורה קושייתם שם — קשה גם בסוגייתנו.

814. כלומר, אילו היו מתריעין או מתפללין כ"ד ברכות בשלוש תעניות שניות, היה זה בבית הכנסת. אבל בשבע אחרונות — היה הכל